

Ministerie van Economische Zaken en Klimaat
t.a.v. Minister Wiebes
Postbus 20401
2500 EK Den Haag

Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat
t.a.v. Minister Van Nieuwenhuizen
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Betreft: Consultatie van wetswijziging Wet elektriciteit en drinkwater BES

Kralendijk, 26 september 2019,

Geachte Ministers,

De Kamer van Koophandel en Nijverheid Bonaire ("Kamer") reageert hiermee op de consultatieversie van het voorstel tot wijziging van de Wet elektriciteit en drinkwater BES, wijziging van de Wet volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer BES en wijziging van de Wet financiën openbare lichamen BES ("Voorstel").

De Kamer is een publiekrechtelijke rechtspersoon waarvan de leden op democratische wijze worden gekozen door kiesgerechtigden binnen het werkingsgebied van de Kamer. Zij heeft onder meer tot wettelijke taak om al hetgeen te verrichten dat bevorderlijk kan zijn voor de belangen van handel en nijverheid.

De Kamer komt tot de conclusie dat van het Voorstel een negatieve invloed kan uitgaan op de belangen van handel en nijverheid op Bonaire. Dit is om de volgende redenen. Het Voorstel komt te vroeg na de invoering van de huidige Wet elektriciteit en drinkwater BES en omvat op dit moment te veel onduidelijkheden om daarover een gedegen oordeel te vormen. Er is géén "impact assessment" gedaan. De Kamer heeft géén breed gedragen en sterk gevoelde maatschappelijke wens mogen constateren om tot deze wetswijziging te komen. Het voorstel wijkt af van het regulatorisch kader in Europees Nederland en introduceert een onzuivere en praktisch moeilijk-uitvoerbare maatstaf om welzijn of draagkracht te meten. Het koppelt daar belangrijke economisch gevolgen aan. Drinkwater – en elektriciteitsregulering is complex en leidt gemakkelijk tot onbedoelde effecten. Eén daarvan is het verhogen van de *cost-of-doing business* van vitale sectoren op het eiland, zoals de toerisme- en hospitality sector, essentiële maatschappelijke voorzieningen, en ook de agrarische sector. Tenslotte is de wijziging niet nodig omdat de huidige wet al een mogelijkheid bevat om bepaalde groepen te ontzien. Deze redenen worden hieronder nader toegelicht.

De Kamer komt tot deze opvatting op basis van de gesprekken die in de voorbereiding voor deze brief door de Kamer zijn gevoerd met een breed scala aan betrokkenen en belangenorganisaties op Bonaire. Daar onder bevonden zich BONHATA, Bonaire Business & Employers Organisation, Bonaire Hospitality Group, Kriabon, Unkobon, Usibo en overige individuele ondernemers, zoals diverse

kunukero's, Mangazina di Rei en Echo. BONHATA heeft in deze een brief aan u geschreven die door veel van deze partijen is ondertekend, waaronder de Kamer. Ook Unkobon heeft in de consultatieronde haar mening naar voren gebracht. Tenslotte heeft op 16 september op instigatie van lenW op Bonaire een vergadering plaatsgehad waar bovengenoemde partijen aanwezig waren. Van bedoelde vergadering is een onafhankelijk verslag gemaakt dat door lenW zal worden gepubliceerd.

De Kamer hecht er aan tevens zelfstandig haar mening over het Voorstel te geven. Deze brief geeft uitsluitend de mening van de Kamer weer.

1. Aanleiding

Het Ministerie van lenW bereidt met het Ministerie van EZK de wetswijziging Wet elektriciteit en drinkwater BES voor. Deze wetswijziging is bedoeld voor Bonaire, Sint-Eustatius en Saba. De wijziging van de Wet volkshuisvesting, ruimtelijke ordening en milieubeheer BES en Wet financiën Openbare Lichamen BES biedt de juridische grondslag voor de invoering van een afvalwaterheffing en wordt de grondslag voor het stellen van milieuregels voor bedrijven.

Over dit wetsontwerp is momenteel een internetconsultatie gaande, die sluit op 30 september 2019.

In de consultatie worden als te verwachten effecten voor drinkwater genoemd:

Er worden lage vaste en variabele tarieven ingevoerd voor kleinverbruikers. Bij algemene maatregel van bestuur worden vervolgens de categorieën afnemers om wie het gaat aangewezen. Bij ministeriële regeling kunnen deze categorieën nader worden begrensd. Het wetsvoorstel leidt tot een versterking van de "governance". De minister is daardoor beter in staat de systeem- en eindverantwoordelijkheid voor de drinkwatervoorziening in Caribisch Nederland waar te maken en de betaalbaarheid en daarmee de toegankelijkheid van de drinkwatervoorziening te borgen. Tegelijkertijd is de subsidieverstrekking beheersbaar te houden en specifieker in te kunnen zetten.

Voor elektriciteit worden als te verwachten effecten genoemd:

Het wetsvoorstel biedt de elektriciteitsdistributeurs de mogelijkheid om subsidie vanuit het Rijk niet meer in te zetten voor netbeheerkosten, maar in plaats daarvan voor verduurzaming. Het wetsvoorstel maakt dit ook voor Saba en Sint-Eustatius mogelijk, maar dwingt deze distributeurs hiertoe niet. Verder maakt dit wetsvoorstel het mogelijk om huishoudens en/of klanten met kleine aansluitingen minder te laten betalen dan zakelijke klanten en/of klanten met grote aansluitingen.

2. Algemeen, Wet 2016

Het Voorstel behelst onder meer een wijziging van de Wet elektriciteit en drinkwater BES, die op 1 juli 2016 in werking is getreden onder intrekking van de Wet elektriciteitsconcessies BES en Wet drinkwater BES. De belangrijkste wijzigingen die door die Wet in 2016 werden ingevoerd waren dat niet (als in Europees Nederland) naar volledige marktwerking (en splitsing) werd gestreefd, maar een systeem van productievergunningen, distributieaanwijzingen en tariefregulering werd ingevoerd onder toezicht van ACM. Er werd voor drinkwater en elektriciteit een uniforme tariefstructuur ingevoerd, zoals die ook geldt in Europees Nederland en overigens vele andere landen met tariefregulering.

Doelstelling van de nieuwe wet in 2016 was het bereiken van duurzame, betrouwbare, en betaalbare voorzieningen van goede kwaliteit. De wet werd gezien als een initiatief om economische ontwikkeling te stimuleren en optimaal gebruik te maken van natuurlijke energiebronnen (zon en wind). Wat betreft duurzaamheid verklaarde de Minister in 2015, onder druk van de Tweede Kamer die 100% eiste, te streven naar "zoveel mogelijk duurzame energieopwekking, maar in ieder geval 50 %".

Tariefregulering van productie en distributie van water en elektriciteit door ACM trad pas in werking per 1 april 2018 en voorzag in vier tarieven, te weten: (a) aansluittarief, (b) vast gebruikstarief op basis van aansluitcapaciteit, (c) variabel (gebruiksafhankelijk) tarief, en (d) wegtransporttarief. Die tarieven waren voor eenieder gelijk: uitgangspunt van de wet was dat het distributiebedrijf niet mag discrimineren tussen afnemers of categorieën afnemers (art. 3.7 en 3.14 lid 4).

De huidige wet voorziet al in de mogelijkheid van een regeling om minder-draagkrachtige afnemers te sparen (art. 3:14 lid 3). Ook het "Pagabon-systeem" is daarvoor bedoeld en ontworpen. Voorzien is ook in een structurele subsidie ter verlaging vast tarief en wegtransporttarief voor afnemers, per jaar te bepalen (art. 5.1). De huidige wet bouwt in die zin voort op de voorgaande meerjarenprogramma's waarin subsidies werden toegezegd om kosten basisvoorzieningen gelijk te trekken met het niveau van Europees Nederland.

Wat betreft de tarieven was in 2016 het idee dus eenduidig: gelijke tarieven voor alle afnemers, waarbij de hoogte van het tarief werd gereguleerd en gecontroleerd door ACM en voor minder draagkrachtigen een oplossing werd gezocht en structureel te hoge vaste tarieven door subsidie zouden worden verlaagd.

3. Aanleiding voorstel wetwijziging

De Memorie van Toelichting geeft aan dat de aanleiding tot het Voorstel voor de wetwijziging als volgt is:

"Er is op Bonaire een breed gedragen en sterk gevoelde maatschappelijke wens ontstaan om de wettelijke tariefregulering aan te passen. Deze wens behelst een tariefstructuur waarin minder kosten toegerekend worden aan het vaste tarief. Hiernaast is er de wens om naast de huidige strikte kostenoriëntatie ook maatschappelijke overwegingen mee te laten tellen in de tariefstelling. In het verlengde hiervan is er de gedachte dat een andere tariefstructuur het mogelijk maakt subsidie effectiever in te zetten."

En:

"De directe aanleiding voor de wetwijziging is het verzoek hiertoe van vele belanghebbenden op Bonaire."

Tenslotte:

"Een andere aanleiding voor deze wetwijziging is het klimaat- en energiebeleid gericht op de reductie van fossiele-CO₂-uitstoot, dat in de wet op een aantal aspecten niet effectief nagestreefd of ondersteund wordt."

4. Uitgangspunten voorstel tot wijziging

Uitgangspunten van het Voorstel zijn:

- Het vast tarief beperken, terwijl de distributeur alle kosten kan blijven dekken met tarieven of subsidie;
- Naast kostenoriëntatie, de tarieven differentiëren uit maatschappelijke overwegingen; en
- Betaalbaarheid borgen door middel van subsidie op CO₂-vrije productie (indirecte tariefverlaging door goedkopere elektriciteit) in plaats van directe tariefsteun.

De Memorie van Toelichting spreekt van de volgende benadering:

- Het vaste tarief van een modaal huishouden in Caribisch Nederland gaat naar het Europees Nederlandse niveau van een modaal huishouden;
- Het vaste deel van de distributiekosten, die onafhankelijk zijn van verbruik en samenhangen met voornamelijk het netbeheer, wordt verdisconteerd in het gebruiksafhankelijk tarief;
- De verlaging van vaste tarieven bij de huishoudens wordt gecompenseerd door een verhoging van de tarieven bij zakelijke klanten; en
- Dit geschiedt op voorstel van de distributeur die als publieke organisatie een eigen afweging kan maken van de maatschappelijke wens tot differentiatie.

Wat betreft elektriciteit leidt dit ertoe dat het variabele tarief stijgt en lasten verschuiven naar afnemers (a) met een groot verbruik (door de stijging van het variabele tarief) of (b) met een in verhouding tot verbruik kleine aansluiting. Daarbij wordt in de Memorie opgemerkt dat *"de stijging van het variabele tarief naar verwachting klein [is], mogelijk rond de 10% op Bonaire"*. De Memorie vermeldt ook dat het Openbaar Lichaam Bonaire eventueel het tarief voor kleine aansluitingen verder kan verlagen en dat eventueel een onderscheid kan worden gemaakt tussen zakelijke en niet-zakelijke afnemers.

Wat betreft drinkwater is het gevolg (volgens de Memorie) een *"[o]nderscheid naar categorieën afnemers, waaronder kleinverbruikers, bij wie een lager dan kostendekkend tarief in rekening kan worden gebracht, met verdiscontering van de minderopbrengsten in de tarieven voor het hogere verbruik. Waar nodig vindt specifieke ondersteuning door subsidie plaats."* In principe is het aan de distributeurs om de nieuwe tariefstructuur vorm te geven binnen de genoemde wettelijke kaders. Producent, distributeur of het Openbaar Lichaam Bonaire kan subsidie aanvragen bij de Minister van Infrastructuur en Waterstaat. Dit betreft met name de exploitatie. Voor investeringen zijn daarnaast op basis van de Kaderwet subsidies IenW subsidies mogelijk.

5. Opmerkingen ten aanzien van het voorstel

Rechtsonzekerheid

Het Voorstel formuleert een aantal uitgangspunten zonder dat duidelijk is wat de exacte voorzienbare gevolgen van die voorstellen zullen zijn. Dat zal nog worden uitgewerkt in lagere wetgeving, te weten een Ministeriële Regeling en een AMvB, maar vooralsnog is veel onduidelijk, waaronder:

- of, en zo ja, met welk bedrag de elektriciteit en drinkwater betreffende subsidies voor de BES-eilanden zullen afnemen en wanneer;
- of, en zo ja, hoe en wanneer eventueel op die wijze, of door efficiëntieverhoging, vrijgekomen subsidies zullen worden ingezet om duurzame/ CO₂-arme projecten te ondersteunen en op welke termijn;
- of, en zo ja, hoe en wanneer de aldus te realiseren CO₂-arme projecten tot tariefverlaging zullen leiden en op welke termijn;
- of, en zo ja, hoe de lasten voor de afnemers in het algemeen zullen toenemen als gevolg van het afnemen van de structurele subsidies op het vaste tarief (en wegtarief);
- wat precies moet worden verstaan onder de stelling dat het vaste tarief van een modaal huishouden in Caribisch Nederland naar het Europees Nederlandse niveau van een modaal huishouden gaat;
- of het voorgaande een verlaging van het vaste tarief inhoudt en, zo ja, wat die verlaging van dat vaste tarief inhoudt en voor wie;
- wat precies wordt bedoeld met *"het vaste deel van de distributiekosten"*, dat naar het gebruiksfhankelijke tarief gaat;
- wat wordt verstaan onder *"differentiëren uit maatschappelijke overwegingen"*;
- hoe de verdeling van vast tarief naar gebruiksfhankelijk tarief zal plaatsvinden, wat betreft omvang, categorisering van afnemers en allocatie tussen de te onderscheiden categorieën;
- wat moet worden verstaan onder een *"huishouden"*, *"zakelijke klant"*, *"grootverbruiker"* of *"kleinverbruiker"*;
- waarom een dergelijk onderscheid de juiste maatstaf is om juist de minder draagkrachtigen te ontzien;
- hoe de verlaging van vaste tarieven bij de *"huishoudens"/"kleinverbruiker"* wordt gecompenseerd door een verhoging van de tarieven bij *"zakelijke klanten"/"grootverbruiker"*;

- waarom het distributiebedrijf “als publieke organisatie” het best de afweging kan maken tot de “maatschappelijke wens tot differentiatie”;
- binnen welke wettelijke kaders deze afweging kan en moet worden gemaakt; en
- waarop de stelling is gebaseerd dat “de stijging van het variabele tarief naar verwachting klein [is], mogelijk rond de 10% op Bonaire”, door welke groep afnemers dit moet worden gedragen en in welke verhouding.

De conclusie uit het voorgaande kan op dit moment slechts zijn, dat er teveel onbekend is om zelfs maar een voorlopig oordeel over het Voorstel te vormen. Deze duidelijkheid zou echter op voorhand geschapen dienen te worden. Aan de hand daarvan zou een “impact assessment” dienen te worden gedaan om te bepalen of de gestelde doelen met deze wetgeving naar verwachting zullen worden bereikt.

Te vroeg.

Als aangegeven is de wet uit 2016. De eerste onder de wet vastgestelde tarieven zijn pas vorig jaar voor het eerst toegepast. De eerste, verkorte, reguleringsperiode is nog niet verstreken. Er is pas weinig ervaring opgedaan met de nieuwe wet, maar de systematiek lijkt -na initiële onrust- nu algemeen aanvaard te zijn. Het lijkt dan ook veel te vroeg om nu weer van de basisprincipes van de wet af te wijken. Basisbeginselen als tariefregulering onder toezicht van een onafhankelijke toezichthouder en een uniforme tariefstructuur gelden ook in Europees Nederland en worden algemeen beschouwd als een juiste wijze van markttoezicht. Amper drie jaar geleden zijn in deze bewuste keuzes gemaakt en wettelijk ingevoerd. Er is geen rapportage voorhanden die een belangrijke koerswijziging na zo een korte tijd rechtvaardigt en de gevolgen daarvan inzichtelijk maakt.

Welke “breed gedragen en sterk gevoelde maatschappelijke wens”?

Daarbij komt dat vooralsnog niet bekend is waarop de stellingen zijn gebaseerd dat op Bonaire een breed gedragen en sterk gevoelde maatschappelijke wens is ontstaan om: (i) de wettelijke tariefregulering aan te passen, (ii) in de tariefstructuur minder kosten toe te rekenen aan het vaste tarief, (iii) naast de huidige strikte kostenoriëntatie ook maatschappelijke overwegingen mee te laten tellen in de tariefstelling, en (iv) door die structuurwijziging subsidie effectiever in te zetten.

Deze stellingen worden in de Memorie van Toelichting genoemd als dragend voor dit Voorstel. Echter, in de gesprekken die door de Kamer zijn gevoerd heeft geen enkele gesprekspartner aangegeven dat diens organisatie vóór invoering van het Voorstel is of dat hij een maatschappelijke wens heeft, zoals in de Memorie van Toelichting aangegeven. Het is evident dat er op Bonaire een breed gedragen en sterk gevoelde maatschappelijke wens is om de schrijnende armoede onder een groot deel van de bevolking te bestrijden. Meer dan 40 % van de huishoudens heeft een inkomen dat onder het bestaansminimum ligt. In dat kader zullen zowel aan de inkomstenkant als aan de kant van de noodzakelijke kosten van levensonderhoud maatregelen moeten worden genomen. De gesprekken over een ijkpunt voor een bestaansminimum zijn een eerste stap in de goede richting wat betreft inkomensbeleid.

Afwentelen of betaalbaarheid voor iedereen? Onzuivere maatstaf.

Het helpt niet om aan de kostenkant wat betreft drinkwater en elektriciteit een lastenverlichting voor de één af te wentelen op de ander. Bonaire heeft met haar ongeveer 20.000 inwoners een kleine, relatief gesloten, economie met weinig export, die - op enkele ondernemingen na - grotendeels bestaat uit MKB. Het merendeel van de ondernemers heeft géén of weinig personeel. Van de bijna 5.000 ingeschreven ondernemers en ondernemingen op het eiland is ruwweg de helft een eenmanszaak en de andere helft een besloten of naamloze vennootschap. Die laatste categorie bestaat weer voor het grootste deel uit kleine ondernemers die hun eenmanszaak hebben omgezet

in een BV. Zij kunnen zo hun persoonlijke levenssfeer afschermen van de risico's van zakelijke aansprakelijkheid.

Veel Bonairianen hebben 2 of méér bedrijvigheden of banen nodig om in het levensonderhoud te voorzien. Zakelijk en privé lopen volledig door elkaar heen. "Huishoudens" kunnen door sociale omstandigheden gedwongen worden per aansluiting relatief veel water of elektriciteit af te nemen. Het zal dus lastig worden om een objectief onderscheid te maken tussen de "één" (lees: "huishouden") van de "ander" (lees: "zakelijke klant" of "grote afnemer"). Een lastenverlichtingsbeleid voor bepaalde groepen, dat criteria hanteert als "huishouden" of "zakelijk" of dat gebaseerd is op verbruikte volumes, zal in die situatie onvermijdelijk tot onrechtvaardige uitkomsten en hoge administratieve lasten leiden.

Afgezien van praktische overwegingen is het hanteren van volumes of categorieën een onzuivere maatstaf om het welvaartsniveau of de draagkracht van organisaties, personen of huishoudens te bepalen. Daarom is in 2016 ook gekozen voor een objectief systeem dat bedoeld was om tot lastenverlichting voor iederéén te komen. Dat is het huidige in de wet verankerde systeem, wat overigens ook in Europees Nederland en de gehele Europese Unie geldt als een uniform rechtvaardig en efficiënt systeem voor de beheersing van utiliteitskosten.

De huidige wet voorziet al in de mogelijkheid om bepaalde groepen te ontzien.

Artikel 3.14 lid 3 van de huidige wet bepaalt dat "[d]e tarieven kunnen verschillen voor verschillende categorieën afnemers". Het volgende lid van dit artikel bepaalt dat de tarieven echter niet discriminerend mogen zijn. Voor zover bekend is van deze regel geen gebruik gemaakt. Dat is ook begrijpelijk omdat voor de toepassing van een verschillend tarief volgens deze regels een rechtvaardigingsgrond nodig is. Anders zou men snel het discriminatieverbod kunnen overschrijden. Deze regels vergen derhalve een juridische afweging die moeilijk te maken is en informatie vereist waarover het distributiebedrijf niet noodzakelijkerwijze beschikt. Dat is echter exact dezelfde afweging die onder het voorliggende wijzigingsvoorstel moet worden gemaakt. Door het wijzigingsvoorstel te beperken tot een verduidelijking van (de interpretatie van) dit artikel zouden veel gevallen al onder de huidige wet kunnen worden opgelost.

Substantiële subsidiebedragen.

Blijkens de Memorie van Toelichting gaat het niet om een gering bedrag aan subsidies voor elektriciteit en drinkwater. De Memorie spreekt van een in de begroting van het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat structureel opgenomen bedrag van €1 mln. en een stijging van het vaste gebruikstarief voor drinkwater op Bonaire binnen 1,5 jaar met een factor 7. Ook uit andere, publieke bronnen ontstaat de indruk dat het hier om enkele miljoenen euro's gaat, voor drinkwater en elektriciteit tezamen naar schatting om 7 á 8 miljoen euro per jaar. Dit is in verhouding tot de vrije uitkering in de begroting van het Openbaar Lichaam Bonaire een hoog bedrag en een aanpassing vereist dus een zorgvuldige afweging en een zorgvuldig ingericht proces.

Cost-of-doing business Bonaire

De *cost-of-doing business* voor ondernemers op Bonaire is hoog. Dit geldt in het bijzonder voor ondernemingen die voor hun bedrijfsvoering veel onroerend goed moeten inzetten, zoals de toerisme-industrie en horeca. Dit zijn belangrijke pijlers van de economie en belangrijke werkgelegenheidsverschaffers. In het algemeen zijn dit ook grote afnemers van water en elektriciteit. Hetzelfde geldt ook voor de onroerend goed intensieve non-profit sector, zoals het ziekenhuis, de brandweer en de luchthaven. Deze activiteiten zijn van vitaal belang voor de economie en samenleving van Bonaire. Een lastenverzwaring zou de economie kunnen raken en is niet gerechtvaardigd indien daaraan niet een impact-assessment ten grondslag ligt die aangeeft dat sectoren niet onevenredig geschaad worden. Overigens zou van een lastenverzwaring ook een onbedoelde prikkel kunnen uitgaan om zélf te gaan produceren. Het gevolg daarvan zou kunnen zijn

dat de netwerkkosten en andere vaste lasten ten laste zullen komen van een steeds kleiner wordende groep van afnemers.

De drinkwaterkwestie is multi-dimensionaal.

Bij het drinkwatervraagstuk komen een paar ontwikkelingen bij elkaar. Vanzelfsprekend is het een eerste levensbehoefte. De prijs van elektriciteit werkt direct door in de productieprijs van water. Daarnaast speelt de situatie rond de toelevering, rioleringsaanleg, rioolwaterzuivering, afvalwaterzuivering, en de levering van "grijs" water voor irrigatie. Bijvoorbeeld: ter bescherming van het milieu is het rioolsysteem aangelegd en zijn de AWZI en RWZI in bedrijf genomen. Bedrijven aan de kustlijn zijn aangesloten op het rioolwatersysteem en mogen hun "eigen" gezuiverde water niet langer gebruiken omdat het effluent het aquatisch milieu bedreigt. Aangezien de levering van "grijs" water ter irrigatie echter nog niet functioneel is, moeten zij drinkwater afnemen ter irrigatie. Indien zij als "zakelijke of grote afnemer" een hoger tarief moeten gaan betalen voor drinkwater, geen "grijs" water tegen een lager tarief kunnen afnemen, en hun afvalwatertarief samenhangt met het afnamepatroon van drinkwater, lijkt een onbedoeld cumulatief effect op te treden. Een soortgelijk complexe situatie lijkt er voor kunukero's/boeren, die aangewezen zijn op drinkwater omdat voor irrigatie levering en kwaliteit van "grijs" water en water per truck niet altijd voldoende is.

De elektriciteitskwestie ook.

De elektriciteitsmarkt op Bonaire is anders dan die in Europees Nederland. In de traditionele "driehoeks-overweging" tussen betaalbaarheid, duurzaamheid en leveringszekerheid, speelt de laatste factor op Bonaire een veel belangrijker rol. Productie en distributie zijn grotendeels verdeeld tussen respectievelijk een onafhankelijk productiebedrijf en het distributiebedrijf en beide zijn gereguleerd. Het distributiebedrijf ziet zich daardoor voor een groot gedeelte van het aan de afnemers in rekening te brengen tarief geconfronteerd met het externe productietarief. Ook ziet het distributiebedrijf zich geconfronteerd met een toenemende vraag naar onafhankelijke duurzame elektriciteitsproductie door consumenten in de vorm van "rooftop solar". Deze onafhankelijke productie moet in de balancering van het netwerk worden meegenomen en indien het leidt tot volledige zelfvoorzienendheid van de afnemers (men gaat "off-the-grid"), leidt dit tot erosie van de groep die de vaste lasten van het net en distributie moeten dragen.

De speciale positie van kunukero's

De Rijksoverheid financiert landbouwprojecten. Landbouw, tuinbouw en veehouderij verbruiken veel water. Bonaire kampt met een aanhoudende droogte. Gemiddeld gebruiken kunukero's (Kriabon heeft zo'n vierhonderd leden) nu ca. 30 m³ per maand. De grotere agrarische ondernemingen op het eiland -zoals tuinbouw als (pluim)veehouderij- gebruiken ca. 300m³ per maand. De meeste kunukero's zijn voor hun irrigatie aangewezen op drinkwater dat wordt geleverd door WEB. Er zijn slechts twee watertrucks, ieder met een capaciteit van 6 m³. Deze twee trucks moeten alle kunukero's op het eiland van water voorzien. De twee trucks raken regelmatig defect door de slechte staat van de wegen. Gevolg van dit alles is dat drinkwater niet altijd (op tijd) verkrijgbaar is. Op ieder kubieke meter drinkwater geleverd via de watertrucks wordt een subsidie verleend van \$12,12 waardoor de uiteindelijk kostprijs voor kunukero's op dit moment \$5,17 is. Het spreekt voor zich dat als deze subsidie zonder flankerend beleid zou verdwijnen, daarmee ook de rentabiliteit en solvabiliteit van de Bonairiaanse landbouw verdwijnt.

Maatschappelijke overwegingen en het distributiebedrijf.

Het is de vraag of het distributiebedrijf de meest geschikte organisatie is om "maatschappelijke overwegingen mee te laten tellen". De wet van 2016 geeft het distributiebedrijf een monopolistische positie en stelt verdergaande eisen aan de onafhankelijkheid en interne organisatie. De rollen worden wat betreft bestuur, toezicht en aandeelhouderschap duidelijk gescheiden en ze zijn duidelijk omljnd. Daarmee gelden de distributiebedrijven voor sommigen als model-voorbeeld voor de inrichting van overheids-NV's. Deze inrichting is echter gekozen om de onafhankelijkheid en het

goed functioneren van de bedrijven te garanderen, en is niet gekozen met het oogmerk het bedrijf optimaal in te richten om maatschappelijke afwegingen te maken. Dit houdt in dat indien van de distributiebedrijven gevegd wordt dat zij dergelijke overwegingen gaan maken, aan hen een duidelijk wettelijk kader dient te worden geboden om deze afwegingen te maken én zij toegang dienen te krijgen tot de informatie die nodig is om de afwegingen in individuele gevallen en concrete omstandigheden te maken. Daarbij zij tenslotte nog opgemerkt dat het verwacht mag worden dat niet iedere afnemer onmiddellijk de afweging van het distributiebedrijf als juist zal aanvaarden. In het bijzonder niet als die afweging tot een tariefverhoging leidt.

Het voorgaande leidt tot de conclusies opgenomen in de aanhef van deze brief. Wij lichten één en ander vanzelfsprekend graag toe.

Met de meeste hoogachting,

H.H.M. Groot
Voorzitter

W. Koster
Directeur